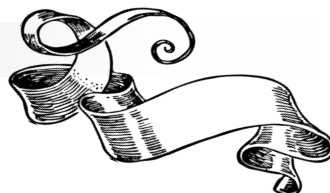

Kartki z historii

SOLIDARNOŚĆ WIEJSKA W OBRONIE DORADZTWA ROLNICZEGO

Bogdan M. Wawrzyniak

Słowa kluczowe: solidarność wiejska, porozumienie rzeszowsko-ustrzyckie, doradztwo rolnicze

Keywords: rural solidarity, porozumienie rzeszowsko-ustrzyckie – Rzeszów-Ustrzyki agreement, doradztwo rolnicze - agricultural consultancy

Częścią ruchu w obrębie Solidarności była Solidarność Wiejska (Chłopska), która zapoczątkowała swoją działalność w 1980 r. Formalna legalizacja związku nastąpiła po zawarciu porozumień rzeszowsko-ustrzyckich w 1981 r.¹ W trakcie negocjacji dążono do zagwarantowania nienaruszalności własności chłopskiej i wolności w obrocie ziemią, zrównania praw rolników indywidualnych z prawami gospodarstw państwowych, zrównania praw socjalnych mieszkańców wsi i miast, korzystnych zmian w oświacie na wsi oraz uznania praw religijnych.

Wśród nieco zapomnianych postulatów było - po raz pierwszy wyartykułowanie przez związek zawodowy rolników - propozycji doskonalenia działalności służby rolnej i doradczej. Motywem tej decyzji było oczekiwanie uzyskania większej pomocy ze strony służby rolnej (doradczej), wobec pogarszającej się sytuacji gospodarstw indywidualnych w stosunku do sektora państwowego i spółdzielczego w rolnictwie. Występowały duże dysproporcje w dostępie do kredytów rolniczych oraz dotacji a zwłaszcza do podstawowych środków produkcji. Omawiany okres był ważnym czasem zmian w podziale administracyjnym kraju, polegających na wyłonieniu urzędów gmin (1973), a następnie z powstaniem 49 województw (1975). Temu procesowi towarzyszyły zmiany w funkcjonowaniu gminnej służby rolnej, przy równocześnie powstających wojewódzkich ośrodkach postępu rolniczego (WOPR). Powstał chaos organizacyjny i administracyjny, który odbił się negatywnie na możliwości udzielania pomocy rolnikom, którzy borykali się z wieloma problemami związanymi z rynkami rolnymi, cenami, ubezpieczeniami, dostępem do maszyn i narzędzi rolniczych, nawozów mineralnych itp. Jednostki administracyjne zainteresowane były własnymi, wewnętrznymi sprawami reor-

¹ 19 lutego 1981 r. w Rzeszowie podpisano porozumienie między strajkującymi rolnikami a władzami PRL; dzień później podobne podpisano w Ustrzykach Dolnych.

ganizacyjnymi i obsadzeniem stanowisk, aniżeli udzielaniu wsparcia rolnikom.

W tym klimacie zrodził się pomysł przedstawienia przez solidarność wiejską czterech wariantów udoskonalenia pracy i działalności służby rolnej i doradczej:

Wariant I – proponowano w nim rozdzielenie funkcji doradczych od administracyjno-decyzyjnych poprzez utworzenie w ramach gminy dwóch zespołów:

- a) zespołu rolnictwa, gospodarki żywnościowej i leśnictwa, realizującego zadania tylko administracyjno-organizacyjne,
- b) zespołu doradczego realizującego zadania związane z prowadzeniem doradztwa fachowego, upowszechnianiem wiedzy i postępu rolniczego. Nadzór merytoryczny nad działalnością zespołu doradczo-upowszechnionego spełniałby dyrektor WOPR.

Wariant II – polegałby na rozdzieleniu służby rolnej jak w wariacie I, przy czym nastąpiłoby wyłączenie z urzędu gminy zespołu doradczo-upowszechnionego, który przekształciłby się w gminny ośrodek postępu rolniczego (GOPR), statutowo samodzielny, lecz organizacyjnie podporządkowany naczelnikowi gminy a merytorycznie dyrektorowi WOPR.

Wariant III – przewidziano w nim wyłączenie służby instruktorsko-doradczej z urzędów gminy i tworzenie gminnych ośrodków postępu rolniczego, które całkowicie podporządkowane byłyby dyrektorowi WOPR, zarówno pod względem organizacyjnym, jak i merytorycznym.

Wariant IV – zakładał, że po ostatecznym ukształtowaniu się i organizacyjnym umocnieniu samorządu rolniczego, w perspektywie 2-3 lat nastąpi przekazanie w całości spraw upowszechnienia postępu rolniczego, doradztwa i masowej oświaty rolniczej samorządowi wiejskiemu. W tym układzie zarówno WOPR, jak i terenowe służby rolne pracowałyby w ramach instytucji samorządu rolniczego typu izby rolnicze.

Łącznie z wariantowymi rozstrzygnięciami dalszych losów gminnej służby rolnej i doradztwa rolniczego zaproponowano dodatkowo:

- wprowadzenie nowych zasad wynagradzania służby doradczej,
- przeznaczenie wszystkich mieszkań w agronomówkach dla pracowników tej służby,
- znowelizowanie zasad kredytowania indywidualnego budownictwa mieszkaniowego na wsi,
- podwyższenie ekwiwalentu mieszkaniowego z 200 zł i 400 zł na odpowiednio 400 zł i 800 zł,
- zwiększenie puli sprzedaży samochodów osobowych dla pracowników służby doradczej i wprowadzenie ryczałtów na użytkowanie tych samochodów do celów służbowych.

Pozycja Solidarności Wiejskiej była wówczas na tyle mocna, że rząd niebawem przystąpił do realizacji postulatów. Decyzją nr 44/81 Prezydium Rządu z dnia 24 sierpnia 1981 r. w sprawie usprawnienia działalności oraz poprawy warunków pracy pracowników gminnej służby rolnej i służby doradczej wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego, wprowadzono pewne regulacje, które sprowadzały się do następujących rozstrzygnięć:

- wyłączono statutowo służby instruktorsko-doradcze z urzędów gmin i podporządkowano je organizacyjnie i merytorycznie WOPR. Oznaczało to w gruncie rzeczy zlikwidowanie gminnej służby rolnej do końca 1981 r. Przewidziano początkowo, że służba ta zorganizowana będzie w zespołach o regionalnym zakresie działania (brak powiatów),
- wskazano jako potrzebne zorganizowanie z dniem 1 stycznia 1982 r. doradztwa specjalistycznego poprzez reaktywowanie i usamodzielnienie zrzeszeń i związków branżowych,
- zaproponowano dalszy rozwój i doskonalenie pracy instruktorskiej przez spółdzielczość mleczarską oraz przemysł rolno-spożywczy,
- przewidziano zmiany ilościowe w grupie instruktorów poprzez zmniejszenie tej kadry o 2 tys. etatów oraz przeniesienie około 1 tys. etatów do związków i zrzeszeń branżowych powiązanych organizacyjnie z kółkami rolniczymi.

Decyzja nr 44/81 Prezydium Rządu wchodziła formalnie w życie z dniem 1 października 1981 r., lecz władze terenowe zaskoczony takimi rozwiązaniami, nie spieszyły się z realizacją postanowień. Dyrektorzy WOPR bronili się przed przejściem tak dużej grupy instruktorów rolnych, których należało wdrożyć do trudnej pracy doradczej a ponadto określić im zadania i obowiązki, wprowadzić nadzór i kontrolę, ustalić stawki wynagrodzenia i zapewnić odpowiednie warunki socjalno-bytowe.

Ambitne i trudne zamierzenia związane z reorganizacją służby doradczej zostały zawieszony w związku z wprowadzeniem stanu wojennego (13 grudnia 1981 r.) oraz zamrożeniem wszelkich ruchów kadrowych. W 1982 r. minister rolnictwa i gospodarki żywnościowej wydał polecenie, aby w ciągu pół roku zakończyć wszystkie poczynania związane z reorganizacją gminnej służby rolnej. Bilans poczynił następujący: liczba przyjętych do WOPR pracowników GSR (8,5 tys.) w znacznej mierze przewyższała liczbę zatrudnionych doradców WOPR (5,5 tys.). W związku z tym wystąpiło swoiste zjawisko „przeorganizowania” instytucji, w której dominującą pozycję zajęli „nowi” pracownicy. Ponadto uległy znacznemu pogorszeniu parametry nowej zbiorowości doradców, w tym obniżeniu uległ poziom wykształcenia wyższego z 80% do 30%. Nie wszyscy doradcy WOPR odnaleźli się w nowej sytuacji zawodowej, stąd zanotowano dużą fluktuację kadr.

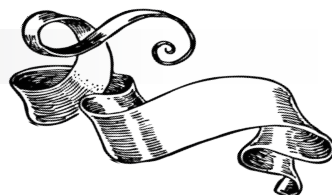
Koncepcje funkcjonowania służby doradczej w nowej rzeczywistości polityczno-gospodarczej podjęte zostały na konferencji naukowej w Poznaniu (1983), podczas

której wskazano na potrzebę zwrócenia większej uwagi na merytoryczną stronę pracy doradczej.

LITERATURA

1. Wawrzyniak, B. (1991). Doradztwo rolnicze. Cz. I. Rozwój służby rolnej i doradczej w Polsce. WTN. Włocławek.
2. Decyzja nr 44/81 Prezydium Rządu z dnia 24 sierpnia 1981 r. w sprawie usprawnienia działalności oraz poprawy warunków pracy pracowników gminnej służby rolnej i służby doradczej wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego.

Kartki z historii

SPÓŁDZIELNIE KÓŁEK ROLNICZYCH – DZIEJE ICH ROZWOJU

Bogdan M. Wawrzyniak

Słowa kluczowe: spółdzielnie kółek rolniczych, międzykółkowe bazy maszynowe

Keywords: cooperatives of agricultural circles, międzykółkowe bazy maszynowe – inter-circle machine bases

Powstanie spółdzielni kółek rolniczych należy łączyć z utworzeniem Funduszu Rozwoju Rolnictwa (1959). Fundusz ten stworzył podwaliny pod techniczną rekonstrukcję rolnictwa. Środki na fundusz powstawały z różnicy cen między obowiązkowymi dostawami zbóż, mięsa i mleka a cenami skupu wolnorynkowego. Uzyskane w ten sposób środki przekazywano do dyspozycji wsi, które były gromadzone na rachunkach w Bankach Spółdzielczych. Istniały ścisłe przepisy mówiące o tym, że środki FRR muszą być wykorzystane na inwestycje mechanizacyjne i zaplecze remontowe. Potem tę regułę poszerzono na finansowanie inwestycji niezbędnych do zapewnienia ogólnie rzecz biorąc, usług w ramach wsi (wodociągi, drogi, itp.).

Powierzenie zarządzania sprzętem rolniczym rolnikom nieprzygotowanym do tej roli, okazało się niekorzystne dla społeczności kółek rolniczych. Stwierdzono występowanie nieprawidłowości w gospodarce finansowej, które dezorganizowały system rozliczeń i zobowiązań płatniczych. Okazało się, że społeczne koszty wpro-